

ЕМОЦИОНАЛНА ИНТЕЛИГЕНТНОСТ ЧРЕЗ ИГРА В КОНТЕКСТА НА ПЪТНАТА БЕЗОПАСНОСТ

Румяна Александрова Георгиева-Илиева

rumi_georg@abv.bg

**СУ „Св. Кл. Охридски“,
София, бул. „Цар Освободител“ 15,
РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ**

Ключови думи: емоционална интелигентност, пътна безопасност, гражданско образование, превенция, образователна игра, преживяване в педагогически контекст

Резюме: В доклада се разглежда свързаността на темата за емоционалната интелигентност с пътната безопасност и превенцията. Последните две понятия са видени като ключов компонент на гражданското образование. На тази основа се проследява създаването на образователната игра „Пътят на промяната“. Играта от своя страна поражда преживяване в педагогически контекст, като основната идея е се задвижи процес на осъзнаване и припознаване на мястото на отделната личност в нашата пътна реалност. Крайната цел е да се въздейства върху нагласите на формиращите се граждани и да се породи воля за активно поведение на и до пътя. Авторът споделя размислите си за цялостен, ежедневен и целенасочен подход към темата в образователното ни пространство.

УВОД

От 2023 година България е на първо място в Европейския съюз по брой жертви на пътя. Можем да търсим причините за това негативно първо място в различни сфери. От една страна съществуват проблемите в нашата пътна инфраструктура. От друга не можем да не признаем, че след като сме се озовали в посоченото положение, можем да направим извода, че нашето законодателство и самото му прилагане не са достатъчно ефективни, предполагат пораждане на чувство за безнаказаност и множество свързани с това чувство последици. От трета страна и от позицията на нашия професионален опит ние ще погледнем на казаното от гледната точка на образованието, в това число и на възпитанието. Свидетели сме на поредица от дефицити във възпитанието, които намират своето отражение и в нашата пътна реалност. На практика се изправяме пред сериозни липси по отношение не само на конкретни знания във връзка с пътната безопасност, но и на ключови умения, присъщи на емоционална интелигентност **на** и **до** пътя. Обръщаме внимание, че ще говорим съвсем умишлено както за случващото се **на**, така и за случващото се **до** пътя. Под „до“ пътя разбираме всички ситуации, в които гражданите се озовават в ролята на свидетели на пътни нарушения, направени от близки, приятели, познати, непознати, представители на институции и други.

ЕМОЦИОНАЛНАТА ИНТЕЛИГЕНТНОСТ В КОНТЕКСТА НА ПЪТНАТА БЕЗОПАСНОСТ И ПРЕВЕНЦИЯТА

Ще направим съвсем кратък прочит на основните понятия, които използваме и на смисъла, в който ги разбираме и съответно интерпретираме. **Емоционалната интелигентност** е понятие, което се развива с бързи темпове още от 90-те години на миналия век и можем да твърдим, че тя е „**основен регулатор на поведението на човешкия индивид**“. Редица автори твърдят, че принципно тя не е вродена, че може да се придобие и изучи. Също така във връзка с развитието ѝ множество учени защитават тезата, че подрастващите следва така да се каже да тренират и упражняват своите емоционални умения, че те не са даденост. Ще цитираме Лорънс Шапиро, за когото „Емоционалните умения изискват повече време за научаване и включват известна практика, но веднъж усвоени, те стават втора природа“. Емоционалната интелигентност от своя страна на пътя или по-скоро често всъщност нейната липса е едно от основанията да бъде създадена образователната игра „Пътят на промяната“. Висша проява на емоционалната интелигентност в посочената проблематика за нас се явява способността на индивида да разпознае някакъв проблем, да изпита чувства и да може да прояви **загриженост** към живота като висша ценност. Ще цитираме отново Лорънс Шапиро, за когото „Успешното морално развитие означава да имаш емоции и поведение, които се изразяват в загриженост към другите: споделяне, помагане, оглеждане и възпитание, безкористно поведение, търпимост спрямо останалите и готовност да се спазват правилата в обществото“. Ако се върнем към началото на нашия текст, то можем да направим връзката между неразвитата емоционална интелигентност спрямо нередностите на и до пътя, която рефлектира и се отразява в една апатична личност, неспособна да изпита загриженост към хората в заобикалящия свят. Личност, която ежедневно толерира нарушенията и нередностите със своето безразличие, бездействие и премълчаване. Личност, която с пасивността си допринася за това самите нарушители да стигнат до края, намиращ своето огледало в споменатата статистика, в толкова много смърт на пътя.

Ще разгледаме понятията пътна безопасност, гражданско образование и превенция в тяхната свързаност. Приемаме следната дефиниция на гражданското образование: „Гражданското образование представлява организирани, систематизирани образователни дейности, които имат за цел да предоставят на младежите и възрастните необходимото знание и умения за участие в политическия и социалния живот.“ За Лиляна Стракова от основна значимост е „**Ценностният подход към гражданското образование**“, като основните ценности за гражданина са свободата и неизбежно свързаната с нея отговорност, „т.е. отговорността на гражданина се извежда като базисна ценност и тя безспорно противостои на съответната антиценност (безотговорно поведение)“. Същевременно споменахме, че свързваме гражданското образование с темата за пътна безопасност и превенцията. Правим този избор съвсем съзнателно, вземайки примера на държава като Италия, в която „През 2003 във всяко италианско училище вече се предлага образование върху основния принцип на „гражданско съвместно съществуване“. То е структурирано около шест теми: гражданство, **пътнотранспортна сигурност** (*подчертаването – мое /Р.Г.)...*“. Тоест темата се припознава не просто като отделен компонент, посветен на пътна безопасност, а много повече като елемент на цялостна образователна политика и цялостен процес. Процес, в който се изграждат нагласите на гражданина. И тук ни се иска да обърнем поглед към още един аспект – вярваме и апелираме към **ежедневен** подход към темата и възпитанието на гражданите. Надали можем да очакваме добри резултати, ако изнесем темата в един единствен час един път в годината. Превенцията, целенасочената образователна дейност във връзка с изграждането на нагласите спрямо поведението на

и до пътя следва да бъдат изповядвани и преследвани във всеки един ден, във всеки един момент, във всяка една възможна минута. Не на последно място все по-често в други науки (като психологията например) се говори за различни явления не само и единствено с тяхната отрицателна конотация, а се прави опит за един позитивен прочит: “Целта на позитивната психология е да предизвика промяна във фокуса на психологията от загриженост само за поправяне на най-лошите неща в живота към изграждане на позитивни качества“. Тук е именно и връзката с превенцията. Колкото повече се говори в образователното пространство по темата, колкото повече се търсят и дават положителни примери, толкова повече можем да се надяваме на по-различни статистики. В крайна сметка изхождаме от мисълта, че по природа човекът е едно добро същество и иска светът му да бъде едно по-добро място. Изхождаме от мисълта за изконната човешка човечност. Погледът се насочва не към последиците и към всичко, което е **след**, тоест към моментите, в които анализираме инцидентите и причините, които са довели до тях; моментите, в които откриваме неправилните нагласи и дефицитите във възпитанието на сбъркалия човек. Погледът се насочва към **преди** – какво можем да свършим в образователното пространство, как да възпитаваме младите поколения, позовавайки се на вродената им човешка доброта, така че да не се стига до грешките с фатален край.

Неизбежно стигаме до един изключително чувствителен компонент. Въпросът не е само в това да се говори повече по темата, ключовият въпрос е **как** да се говори по темата. Как да се накарат младежите да говорят, да дискутират, да мислят, да се замислят, да погледнат на света през критичния поглед на критичния, а не на критикарски настроения, гражданин. Напълно сме наясно, че пътната безопасност често е избягвана и дори отблъскваща за младите хора тема. Безспорно и до момента се е говорило много. Същевременно обаче резултатите са налице – както вече споменахме, страната ни е на първо място в Европейския съюз по брой жертви на пътя. Именно в тази посока мислехме и работихме в процеса на създаване на **образователната игра**. Играта представлява комплект от карти, които поглеждат на темата път през най-различни призми. Всяка една карта има свое лице и гръб, като от едната страна е определена тема, а от другата подбрано текстово съдържание по нея. По време на играта не е задължително групите да се запознават със самите текстове, те са помощно средство да провокират участниците да разговарят и обсъждат. Примери за карти са например Пътна инфраструктура, Неработеща съдебна система, Чувство за безнаказаност, Човешко поведение, Алкохол, Дрога, Висока скорост, Разсеяно шофиране, Неопитност, Умора, Поведение пешеходци, Поведение мотористи и др. Идеята е участниците да свързват картите в причинно-следствени връзки. Подреждайки ги, те стигат и до картите с гражданска насоченост като Чувство за вечност, Безразличие, Силата на личния пример, Премълчаване. Играта завършва с позиционирането на картата „Къде съм аз?“, която представлява празно огледало. Посланието е да се огледаме в своето собствено огледало, да се замислим, да осъзнаем, да генерираме воля за промяна в поведението си и да се променим. Основното осъзнаване кореспондира с идеята на автора на книгата и на съставителите на играта, че не само всяко наше действие на и до пътя има причинно-следствена връзка с пътната реалност в страната ни. Идеята е, че и всяко наше бездействие е в корелация с посочената реалност. Премълчавайки нередностите, поглеждайки на тях през удобната призма на безразличието, по някакъв начин допринасяме всичко, което се случва около нас, да продължава да се случва. Същевременно обръщаме внимание, че в цялостната концепция темата се въвежда изцяло през призмата на личния опит на всеки един участник. Приемаме, че този опит е напълно субективен за всеки отделен човек. Приемаме, че всяка група може да има напълно различен прочит на проблематиката. За

нас е важно хората да се отворят към темата, да говорят, да дискутират, да се позовават на своя живот, да стигнат до етапа на рефлексията и осъзнаването и по този начин да си представят голямата картина. Интересно е да обърнем внимание, че с поставянето на играта и определянето на някои основни параметри (цел, времетраене) пред групата ролята на водещия фасилитатор се изчерпва. Останалата работа така да се каже се свършва от самите карти, интерпретациите на самите участници и породилото се в този процес **преживяване в един педагогически контекст**. Смеем да твърдим, че тук е може би до известна степен иновативното в подхода – участниците се запознават с темата посредством своето собствено преживяване и своя собствен опит. Без лекции, учебници, беседи, помагала и всички познати в образователното ни пространство методи. Убедени сме, че играта има ефект върху нагласите на младежите и както вече споменахме се надяваме скоро да можем да приложим и емпирични данни, доказващи твърденията ни.

Създаването на образователната игра кореспондира с още един съществен аспект, а именно със стремежа към **цялостен подход** към темата за пътната безопасност. В тази връзка намираме за важно и нашето участие в настоящия форум. Крайно време е темата и всички действия по превенцията да станат държавна политика на всяка една политическа партия и на всяко едно правителство. Граждани, някои политици, експерти, неправителствени организации и граждански обединения апелират за подход към темата за пътната безопасност като приоритет, касаещ националната сигурност на страната. За нас е ключово да се подхожда към темата целенасочено и гъвкаво и в системата на образованието. С казаното не отричаме, че е свършено много. С казаното искаме да обърнем внимание на това, че българското образование не винаги проявява нужната разчупеност – доказателство за това са множеството административни пречки за провеждането на образователната игра в два, а не в един учебен час, които срещнахме в периода на емпиричното изследване, честият аргумент, че не можем да проведем играта поради липса на времеви ресурс. Същевременно сме наясно, че цялостният подход поражда размисли и върху споменатия аспект, че нашата образователна игра не може да доведе до сериозни резултати, ако е еднократна дейност и ако не ѝ отдадем достатъчно време, за да се случи. Едно „претупано“ и набързо проведено занятие няма капацитета да доведе участниците до осъзнаванията, които според нас отварят вратата и прокарват пътя към ученето и свързаната с него промяна. Цялостният подход и целенасочените усилия в посока превенция изискват ежедневна работа и ежедневни усилия.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Създаването на образователната игра „Пътят на промяната“ е част от инициатива, която има за цел да допринесе за промяна на концептуално ниво спрямо темата за пътната безопасност и превенцията в нашето образователно пространство. Отстояваме позицията, че въпросната проблематика е от национално значение, че е време тя да бъде припозната като съществен ежедневен компонент от гражданското образование, като неизбежно се свърже с формирането на умения за проява на емоционална интелигентност на и до пътя. В крайна сметка стремежът е нашето общество да достигне до ниво на възпитаност, където проявата на загриженост и волята за опазване на човешкия живот са основен приоритет на всички нива, където човекът е воден от стремежа за опазване на човешкия живот по всякакъв начин и в крайна сметка от най-човешкото в себе си – от своята човечност.

ЛИТЕРАТУРА:

- [1] Господинов, Вл. Юноши – Девиации – Емоционална интелигентност. Изток-Запад, София, 2010
- [2] Шапиро Л., Как да възпитаваме дете с висок емоционален коефициент, ЖАР – Жанет Аргирова, София, 2020
- [3] Шапиро Л., Как да възпитаваме дете с висок емоционален коефициент, ЖАР – Жанет Аргирова, София, 2020
- [4] Димитрова, И. Нужно ли е обучението по гражданско образование. Достъпна онлайн на: <https://nauka.bg/nujno-obuchenieto-grajdanskoto-obrazovanie/>
- [5] Стракова Л., Граждански ценности и гражданско образование, УИ Св. Кл. Охридски, София, 2021
- [6] Стракова Л., Граждански ценности и гражданско образование, УИ Св. Кл. Охридски, София, 2021
- [7] Димитрова, И. Нужно ли е обучението по гражданско образование. Достъпна онлайн на: <https://nauka.bg/nujno-obuchenieto-grajdanskoto-obrazovanie/>
- [8] Стаматов Р., Сарийска С. ПОЗИТИВНА психология, ИК Хермес, Пловдив, 2023

EMOTIONAL INTELLIGENCE IN THE CONTEXT OF THE ROAD SAFETY

Rumyana Aleksandrova Georgieva-Ilieva

rumi_georg@abv.bg

*Department of Educational Theory
at the Faculty of Pedagogy at Sofia University
„Sv. Kl. Ohridski“, Sofia, „Tsar Osvoboditel“ 15,
BULGARIA*

Key words: *emotional intelligence, road safety, civic education, prevention, experience in pedagogical context*

Abstract: *This report examines the connection between the topic of emotional intelligence and road safety and prevention. The last two concepts are seen as key components of civic education. This is the basis on which the educational game “The Path of Change” is traced. In return the game provides an experience in pedagogical context, whose main idea is to initiate a process of awareness and recognition of one’s own place in the reality of our road situation. The ultimate goal is to influence the attitude of the forming citizens and to encourage proactive behavior on and around the road. The author shares their thoughts on a comprehensive, daily, and purposeful approach to the topic in our country and in our educational space.*